

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenkint egy iven.
Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját az Ev. Őrálló szerkesztősége címére Rákoskeresztur Pest megye, kell küldeni. — A bel- és külmisszióra vonatkozó közlemények Scholtz Ödön lelkész, rovatvezető címére Ágfalvára (Sopronmegye) küldendő. ☒ ☒ ☒ ☒

FELELŐS SZERKESZTŐ:
NOSZKÓ ISTVÁN
rákoskereszturi lelkész.
Szerkesztő-helyettes:
NÁDASSY JÁNOS ny. lelkész.
Rákoskeresztur.
☒ Főmunkatárs: ☒
SCHOLTZ ÖDÖN ágfalvi lelkész.

A lap ára: Egész évre 12 K
Félévre 6 K
Negyedévre 3 K
Egyes szám ára 40 fillér.
☒ Hirdetés ára oldalanként 40 korona. ☒

TARTALOMJEGYZÉK: Vezércikk: Báró Prónay Dezső egyetemes felügyelő megnyitó beszéde. — Cikkek: Egyetemes gyűlésünk. Irta N — Ostffy Mihály és Vidos Miklós emléktáblája. Irta Payr Sándor. — Irodalom. — Belélet. — Pályázatok és hirdetések.

Báró Prónay Dezső egyetemes felügyelő megnyitó beszéde.

Főtiszt. és Mélt. Egyetemes Közgyűlés!

Tisztelettel üdvözlöm a magyarhoni evang. egyházunknak egyetemes közgyűlésen egybegyűlteket. Az egyház életének egységesnek kell lennie s nem széttagoltnak és szétágazónak. Az egyházi élet emez egységénél fogva önkéntelen, hogy azokat a helyiségeket, amelyekben az egyház tagjai összegyűlnek, válaszfalak egymástól el nem különíthetik, vagy ha külsőleg vannak is ilyen válaszfalak, a szellemnek, amely minden egyházi gyülekezést kell, hogy vezessen, egységesnek kell lennie. Ha egybegyűlünk a templomban, vezessen minket ugyanaz a szellem, amely egyházi ügyeink intézésénél is előttünk lebeg és ha egybegyűlünk közgyűlési termeinkben, ne feledkezzünk meg arról, hogy a közgyűlési termekbe igyekezzünk átvinni minél többet abból a lelkiállapotból, abból a szellemből, amely minket a templom látogatására készítet.

Mivel egyházi körökből nyilvánult óhajtáshoz képest ezt az egyetemes gyűlésünket nemcsak az eddig szokásos rövidebb alkalmi istentisztelet előzte meg és vezette be, ezáltal felmentettnek tekinthetem magamat az alól, hogy egyetemes közgyűlésünket általánosabb érdekű, az egyház közállapotaival foglalkozó elmélkedéssel vezessem be és nyissam meg. Csak arra utalok, amiket ma a templomban hallottunk. Abban az egyházi beszédben, egyházunk vezér-elve történt utalás: a szeretetre, amely mindeneket fedez, amelynek az alapján minden a legszebben intéződik el az egyházi közigazgatásban.

Még engedjék meg, hogy egész röviden utaljak egy-két jelenségre, amely az egyházi közéletre annak külső vonatkozásaiban befolyást gyakorol.

Az emberiség története nem egyéb, mint folytonos átalakulásoknak láncolata. Ezek az átalakulások némelykor az anyagi világban, a közgazdasági életben nyilvánulnak, ott éreztetik hatásukat a maguk egészében és az emberi élet kettős mivoltánál, az egyes embernek lélek és testből álló mivoltánál fogva az öntudat egységének révén még az erkölcsi életre is visszahatnak. Viszont vannak korszakok, amikor erkölcsi tényezők alakítják át az emberiségnek anyagi életét és az emberi társadalmat anyagi vonatkozásaiban is nemcsak befolyásolják, de gyökeresen átalakítják. Tudjuk igen jól, hogy a hatalmas antik görög-római közművelődés és az egész közgazdasági életnek alapja rabszolgaság intézményén nyugodott és a görög-római világ társadalmi életét ez intézmény nélkül el sem tudnók képzelni. S ime a keresztyénég a rabszolgaságnak, mint intézménynek megszüntetésére tört. Tehát az erkölcsi elv diadalmaskodott az anyagiak ellen. Napjainkban a közgazdasági élet alakul át oly nagy mértékben, hogy ez minden társadalmi intézmény körében érezteti hatását még az egyház terén, mint külső társadalmi intézménynek körén is. E hatás sok tekintetben aggodalmas. De miként átalakította a társadalmat a kereszténység elterjedése, egy másik hatalmas folyamat indult meg a reformációval. A reformáció az őskereszténységre való visszatérést jelenti. A reformáció egyik jelszavaként ki kell emelnünk a puritánizmust. E szó kettőt jelent, jelenti a visszatérést az evangéliumi tanításhoz a

maguk tisztaságában és jelenti a törekvést az élet külső vonatkozásaiban, az evangéliumi egyszerűség felé Valóban látjuk, hogy azokban az országokban, melyekben a reformáció nemcsak gyökeret vert, de irányadó tényezővé lett, annak hatalmas társadalmi átalakító hatása abban is nyilvánult, hogy a külsőségek tulságos kultuszától eltéríteni igyekezett az embereket és az egész életet egyszerűbbé, nemesen egyszerűbbé igyekezett tenni.

Ama nagy átalakulás mellett, amely jelenleg a közgazdasági élet minden körében észlelhető, s amelyet hű egyházunkban is érzünk, nem tartom ellentétnek azt, hogy a magyarhoni ev. egyházunknak egységes törekvése legyen az élet minden vonatkozásaiban a puritán szellem megőrzése. Régen meg is volt még a társadalmi életben az inkább csak árnyalatnak látszó különbség, hogy az evangéliumi hithez ragaszkodó családok körében a hasonló társadalmi körökkel szemben bizonyos egyszerűbb vonás volt észlelhető. Ezt szeretném megőrizve látni az egész vonalon, különösen pedig egyházi közigazgatási intézményeink körében szeretném a puritanizmusra való törekvésnek érvényre jutását. Erre utalva a megjelenteket, még egyszer üdvözlöm és az egyetemes gyűlést megnyitom.

Egyetemes gyűlésünk.

Midőn e sorokat írjuk, még csak a kezdetén vagyunk az egyetemes gyűlésnek, de ha az első értekezlet jelei nem fognak csalni, úgy alapos és több rendbeli fontos határozatra van kilátásunk, a melyek egyrészt egyházunkat a reményteljesebb jövő felé fogják vezérelni, másrészt a zugó méhkas, a lelkészi kar is talán kissé meg fog nyugodni. — Ez utóbbiaknak elmondhatjuk, hogy nem volt hiába való az a rendszeres cikkésésünk, a melyben a lelkészek nyomorára, anyagi küzdelmeire rámutathattunk, mert történtek oly kijelentések, a világi vezérek részéről, a melyek azokat már nyíltan elismerik és feltétlenül orvoslandónak tartják. — Küzdelmüket abba hagyni nem szabad mind addig, a míg a lelkészek a középiskolai tanárokkal teljesen egyenlő alapfizetést és korpótlékot nem kapnak.

Már az előértekezleten történtek bizonyos megálapodások, a melyekről azonban az idő rövidsége miatt csak röviden emlékezhetünk meg. Ugyanis javaslat megy az egyetemes gyűlés elé, hogy 1913-ban az általunk is sokat sürgetett *zsinat* megtartása kimondassék s Ő feiségtől az engedély már most kikéressék. — Az adó alapi szabályrendelet akként lesz módosítva, hogy lehető igasságos legyen a felosztás, a panaszok megszüntessenek, csak oly egyházak kaphatnak¹ segélyt, a melyek adózási rendszerüket az Egyházi Alkotmány szaka szaira építik fel. — Az 1911-ben nyert 144 576 kor. államsegély többletből az adó alap javára eső rész a tartalék alapba javasoltatik helyezni, hogy az így már 90.000 koronára felemelkedő tartalék alaphoz a súlyos anyagi viszonyok között lévő egyházak minél nagyobb

rendkívüli segélyben részesíthetők legyenek. — A jövő 1912 évben nyerendő államsegélytöbblet feletti határozatától tetetik függővé. — A theologiai tanárok fizetése a feiszabadult közalap terhére lesz rendezve. — Szentiványi Árpád ker. felügyelő, Gyurátz F. püspök és Veres József főesperes alapos és az egyház magasztosabb érdekeit szem előtt tartó felszólalása nyomán a lelkészi congruának és korpótléknak a középiskolai tanárokéval egyenlően való rendezése lesz a református egyházzal közösen hathatósan követelendő.

A közgyűlés első napján Veres József főesperes fennenszárnyaló és tartalomdús, remek, mondhatni klasszikus beszédet mondott a deáktéri templomban tartott istentiszteleten. Báró Prónay megnyitó beszédét vezérhelyen közöljük. A közgyűlés egyéb tárgyairól jövő számunkban fogunk megemlékezni.

Délután (8 án) 4 órakor egyetemes lelkészi értekezlet tartotta igen látogatott ülését. Határozatairól is csak rövidesen emlékezhetünk most meg — Révész János nagybányai lelkész imádsága és Stráner Vilmos soproni theol. tanár szabadon előadott, tartalmas írásmagyarazata (legközelebb közölni fogjuk) után, hosszú s tartalmas vita indult meg azon különféle indítványok felett, a melyek a lelkészi fizetés rendezése tárgyában beadattak és az egyházi lapokban közölve voltak. Az evangélikus lelkészi karhoz méltó határozat lett meghozva, a melyben el lett utasítva minden alamiznaszerű segély, a mely a lelkészi kongruának és korpótléknak rendezését a középiskolai tanárok fizetésével egyenlően csak hátráltatná és veszélyeztetné, az 1848. t. c. és kormány nyilatkozatok alapján állva hangosan fogjuk követelni a reformátusokkal együtt az utóbbiaknak sürgős rendezését, addig nem nyugszunk, addig zörgetünk, még megnyitattik nekünk.

Az egyetemes evangélikus lelkészi egyesület megalkotását Gyurátz püspök hathatós támogatása mellett az értekezlet kimondta, — a továbbiaknak megtétele céljából bizottság lett kiküldve. Ennek lesz feladata az alapszabályok megalkotása s az egyházmegyei lelkészi értekezletekhez hozzá szólás végett való leküldése.

Hálás köszönet Gyurátz püspöknek és mindazoknak, a kik ezen nagy fontosságú eszméket véghetetlen örömünkre diadalra jutni segítettek. — Hisszük, hogy a közöny megtörik, hogy egyesült erővel szebb jövő felé megyünk.
N.

Ostffy Mihály és Vidos Miklós emléktáblája.

Draskovich Miklós gróf, a király embere, 1680-ban kemény fenyegetéssel küldte követét Asszonyfára Ostffy Miklóshoz, hogy bocsássa el Fekete Istvánt, a várába menekült evangélikus püspököt. De Ostffy visszaente: később jóságától és fejtől megválni, hogyssem Feketét elküldje, mivel az ő religiója ezt hozza magával.¹

És Ostffy Miklós ura is marad szavának. Feláldozta asszonyfai várát és ősi vagyonát, a bujdósokkal menekült Erdélybe. Az 1681. évi országgyűlésen a rendek felvették az országos sérelmek közé Ostffynak is abbéli panaszát, hogy, a Rába vizén túl fekvő kastélyát a katonák azért dúlták fel, mivel ott egy Fekete István nevű predikátort tartott.² Csak később nagy nehezen kapott amnestiát és nyerte vissza javainak egy részét.

¹ Magy. Prot. Ehtört. Adattár III. évf. 5. és 8. l.

² Zsilinszky M. Vallásügyi tárgy. III. köt. 449. l.

A régi Ostffy-vár helye egy magas dombon ma pusztán áll. A ősi nemesi család méltó ivadéka, dr. Ostffy Lajos országgyűlési képviselő a múlt nyáron mint elnök asszonyfai uri házába hívta meg vendégül a kerületi népiskolai bizottság tagjait. S ő maga vezetett fel bennünket az emlékezetes történelmi helyre s mint levéltárunknak és családi történetüknek alapos ismerője érdekes adatokat beszélt el nagynevű őseiről. Csak a régi várkápolna van még meg, mely ma a kastély helyére épült r. kath. templom sekrestyéje. Ez alatt nyugosznak az Ostffy ősei. És megvan meg a régi várkut, melyet csak nem régiben fedeztek fel.

Az egyházáért oly sokat vesztett és sokat szenvedt Ostffy Mihálynak fia volt Ostffy Mihály, a kit mint első dunántuli kerületi felügyelőt ünnepeltek emlékének felújításáért: ez évi október hó 29-én a celldömölki templomban.

Nem lett volna csuda, ha atyjának szomorú sorsa visszariasztja mindenféle egyházi szerepléstől. Hányan voltak akkor gyáva és számító hite hagyottak is. De az Ostffy-cimer sasszarnyai alól más fiak keltek ki.

Ostffy Mihály 1688-ban született atyjának Prundnel Erzsébettel való házasságából. Kora ávaságra jutott, gyámjai nevelték. Iskoláit Sopronban végezte s a joggyakorlatot Rössler János pozsonyi ügyvéd s a híres Okolicsányi Pál jogtudós mellett sajátította el.

A latin nyelven kívül a németben is teljesen jártas volt. Magasabb világi tisztségre éppen evang. hite miatt nem juthatott. De tudománya, jelleme és vagyona mégis nagy tekintélyt szereztek neki. A dunántuli evangélikusoknak s különösen Kemenesfaljának eleitől fogva vezető embere volt.

Már mint 20 éves ifjú részt vett az evangélikusoknak Pozsonyban az 1708. évi országgyűlés alkalmával tartott tanácskozásán. ¹⁾ Az 1715. évi országgyűlésen az a vád is felmerült az evangélikusok ellen, hogy Dömölkön 83 lelkész jelenlétében királyi engedély nélkül zsinatot tartottak és veszedelmes dolgokat forraltak. Az evang. követek ezt hihetetlennek tartották és Ostffynak irtak, hogy tudassa velök: igaz-e ez a hír? ²⁾ Az 1721 évi vallásügyi bizottmány iratsomóiban sok vád van Ostffy hitbuzgalma ellen, a kinek még atyja dolgait is szemére lobbantják.

A vas megyei egyháznak 1732. évi üldöztetésekor, a midőn a két artikuláris gyülekezeten kívül a többi mind elvették, Ostffy Mihály Vidos Miklós kíséretében kétszer is felment Pozsonyba és Bécsbe, hogy a szigorú rendelet visszavonását vagy legalább enyhítését sürgesse. De mind kiába volt Utóbb maga tanácsolta, hogy a felsőség előtt adják meg magukat, mert különben fegyveres erővel törnek rájuk, a mint elég példa volt erre is.

Az evang. patrónusok 1735. évi pesti összejövetelén, nyomban a második Carolina Resolutió után, Dunántul felügyelőjének Ostffy Mihályt jelölték ki, a kinek itt annál fontosabb szerep várokozott, mivel ez a kerület egészen 1742 ig késlekedett a püspöki szék betöltésével.

Jelen volt az evang. világiaknak 1741. évi pozsonyi gyűlésén is. Az itt készült egyetemes pénztári kivetésen Ostffy mint a dunántuli districtus inspectora szerepel. ³⁾ Országgyűlés is lévén ugyanekkor, a felvidéki evang. követeket kérdőre vonták, hogy a dunántuliak miért nem

választanak püspököt, nem félnek-e, hogy majd idegen felügyelet alá rendelik őket? Erre azután Ostffy és veje Zmeskál Jób sürgették és vitték keresztül, hogy 1722. elején a kerület a hosszú intervallum után első püspököt Sipkovits Tóth János téthi lelkész személyében megválasztotta és Vadasfán be is iktatta.

Nagy érdeme volt Ostffynak a nemesdömölki artikuláris egyház templomának felépítésében is. Még 1736-ban tervezték ezt a nagy munkát. De a vármegye igen szűk és alkalmatlan mocsaras helyet jelölt ki. Ostffy ment fel akkor is Ő felségéhez Bécsbe, hogy jobb és nagyobb helyet engedélyezzen. De nem hallgatták meg és így a kijelölt alkalmatlan helyen kellett az építést 1743-ban megkezdeniök. Majd midőn hamis vádakkal az építés folytatását hatóságilag betiltották, ismét Ostffy járt Bécsben Mária Terézia előtt. Így készült el végre a templom sok nehézség leküzdésével 1744-re. Ostffy ugyanakkor a dömölkiek számára Pfister József soproni harangöntővel új harangot is öntetett. Rajta volt az Ostffy-cimer és ez a felirat: Usibus Eccl. Aug. Conf. in Dömölk consecravit Michael Ostffy de Asszonyfa. Excit ut sonitu ipso voceque corda piorum. ¹⁾

Nehéz feladat várt reá az 1751. évi vadosfai vetekezés és Fábri Gergely püspök vizsgálati fogsága és riliteltése idején. Fábriért kezességet vállalt, kihallgatásakor is ott volt mellette a németkereszturi várban, a felséghez is ő folyamodott az érdekében s a püspöktől megfosztott kerületet Miskey Adám dömölki esperes segítségével ő kormányozta.

De éppen a legválságosabb időben, a midőn a legnagyobb volt reá a szükség, akkor veszté őt el a kerület váratlanul 1753. évi február hó 20-án. Soproni utjában a hintóban szívszélütés érte. Mikor a kocsis még előbb kiadott parancs szerint Keményegerszegen Wittnyedy János házához behajtott, a házi gazda már holtan találta barátját a kocsiban. ²⁾ Ez a Wittnyedy lett Ostffy utódja a felügyelőségben.

A halotti szónok (valószínűleg Miskey Adám) igen szépen jellemzi Ostffyt. Isten igéjét gyakorta hallgatta, a vallásos iratokat szorgalmasan olvasta. A theológiában oly jártas volt, hogy nincs hitünknek egy ágazata sem melyet ő a bibliával bizonyítani nem tudott volna. Imádság nélkül soha fel nem kelt s dolgaira nem indult. Hirtelen halála sem érte készületlenül. Két héttel azelőtt élt az urvacsorával. Egy szép kis éneket fordított németből, melyben boldog halálért esedezik. Ezt szokta énekelni naponként s ezt énekeltek koporsója felett is.

Hatvanöt éves korában halt meg. „Feje galambi őszsággal vala megékesített“. Jobbágyaival atyailag bánt. Egyházának gondviselő, buzgó főpatronusa és jó dajkája volt. A reformáció kétszázados emlékünnepe alkalmából ő is a soproni tanulók évi segélyezésére kötelezte magát. Hajnóczy Dániel igazgató pedig egyik latin Dialogusában hálásan említi, hogy midőn diákkorukban 1713-ban a pestis miatt Sopronból menekülniök kellett és seholl szállást nem kaptak, Ostffy Mihály Asszonyfán szívesen fogadta és jól tartotta az odatévedt 7 diákot, sőt kiküldte és megbüntette azt a jobbágyát, ki őket csónakjával a Rábán át nem vitte s a hideg éjszakában a szabad ég alatt hagyta.

Ostffy Mihálynak 5 leánya és 3 fia maradt. Ez utóbbiakhoz fordulva mondá a halotti szónok: „Ostffy

¹⁾ Zsilinszky M. Vallásügyi tárgy. IV. k. 314. l.

²⁾ Zsilinszky M. Egy forradalmi zsinat tört. 133. l.

³⁾ Stromp L. Egyháztört. emlékek. 295. l.

¹⁾ E harang 1893-ban megrepedt s akkor újra öntették. Nagy kár volt érte. Valamelyik muzeumba kellett volna elhelyezni

²⁾ Payr S. Fábri G. és a vadosfai zavargás. 84. l.

Lajos, Károly és Ferencz urak, jusson eszetekbe, hogy sasszárny alól repültetek ki. A ti hiteteknek meghunyorithatatlan szemeivel nézettek, mint igaz sasfiak, a tündöklő napot. Az igaz hitben és vallásban s annak alhatatosan való megtartásában és oltalmazásában szerelmes atyátok nyomdokait kövessétek! Ész az Ostffyak ehhez az intéshöz hives is maradtak mindvégig

A első kerületi felügyelőnek jó barátja és hű munkatársa volt az első kemenesalji esperességi felügyelő, *Koltai Vidos* Miklós, a kinek áldott munkásságáról csak szákszavú feljegyzéseink vannak. Családi feljegyzések szerint 1685-ben született és 1757-ben halt meg.

Hiteles adatok bizonyítják, hogy Ostffyval együtt járt-kelt a kemenesalji egyházak ügyesbajos dolgaiban. A 1732. évi nagy üldöztetés idején ő is ott volt Ostffyval Pozsonyban és Bécsben, hogy a rendelet visszavonását vagy enyhítését kérelmezzék. Visszatértük után pedig ők voltak azok, kik a népet a fegyveres felkeléstől visszatartották.

1734-ben Vidos Miklós ismét Bécsben járt Ostffyval. Azt akarták III. Károlytól kérelmezni, hogy a dömölki lelkész szabadon megkeresztelhesse a filiabelieknek hozzá behozott gyermekeit. De be sem bocsátották őket a király elé. Az evang. világiaknak 1741. évi pöszenyi összejövételén Vidos Miklósról biztáék, hogy Dömölkön és Nemescsón gyűjtse össze az ágens részére kivetett összegeket.

1743-ban a dömölki templomépítési bizottságnak ő volt az első tagja. S bizonyára híven is végezte munkáját, mert jó emléke maradt a Kemenesalján. A többi bizottsági tag Káldy György, Horváth András, Csiba Mihály és Vetsei Mihály volt mellette.¹⁾

Eme két kiváló egyházi vezérferfiúnak emlékét örökítették meg ez évi október 29. én a dömölki templom északi falába illesztett márványtáblával, melynek feirata:

„Boldog az, a kit Te kiválasztasz és magadhoz fogadsz, hogy lakozzék a Te tornáczaidban. 65. zolt 5. v.

„Ezen templom alatt nyugszik a dunántuli ág. hitv. evangélikus egyházkerület első felügyelője: az Osló nemzetségbeli ostffyaszonfalvi *Ostffy* Mihály (1680—1751) és a kemenesaljai ág. hitv. evang. egyházmegye első felügyelője: *Koltai Vidos* Miklós (1685—1757), a vallásszabadság áldozatkész bajnokai és 1681. évi országgyűlésen engedélyezett nemesdömölki templom létesítésének buzgó részesei

„Hálás utódok emlékezetében áldva pihenjenek e szent falak között!”

A emléktáblát a dömölki egyházközség, a kemenesalji esperesség és a dunántuli kerület közös költségen készítették. A leleplezési ünnepélyen az emlék beszédet Gyurácz Ferenc püspök mondta a dunántuli egyházak és iskolák képviselőinek jelenlétében. A feliratban olvasható zoltár verset dr. Ostffy Lajos kereste ki a bibliából és ajánlotta a kiküldött bizottságnak.

A szép ünnepély visszhangjaképen mi is kegyelettel mondjuk: Hálás utódok emlékezetében áldva pihenjenek a szent falak között!

Payr Sándor.

¹⁾ Stomp L. Egyháztört. Emlékek 295. 1. és Payr S. Ehtört. Emlékek 284. 293. 295. és 297. 1.

I R O D A L O M.

Raffay Sándor: Magyarázatos Ujtestamentom.
I. kötet. Luther-Társaság kiadása. 1910.

II.

Hogy viszont a történelmi adatok melyikét fogadjuk el az ember helyeseknek, az teljesen az egyéni meggyőződés dolga. Ha egy bizonyos forrásra esküdni helyes volna is, semmiesetre sem helyes a más komoly források után dolgozók jóhiszeműségét és felfogását a tudatlanság színezetével ruházni fel. Ami már most az „ek” és „apo” praeposíciók jelentését illeti, erre nézve szerény megjegyzéseim a következők:

Foglalkoztam velük tüzetesen. Az „ek” (ex) 890-szer fordul elő az Ujtestamentumban a legkülönbözőbb összefüggésben és jelentésben, tény azonban, hogy sem a helyek, sem a profán iratok nem támogatják szerző álláspontját, mert az „ek” a nemzést jelentő igekkel kapcsolatban a közvetlen ható okot jelenti. Különben is az evangélista itt kifejezetten Jézus természetfeletti származását akarja feltüntetni, másként teljesen érthetetlen volna a következő I. 22—25-ben foglalt idézet és megjegyzés. Ha ennyit mond Hornyánszky: mint az igazságot kereső kritikus, elérte célját. De nem. Ő gúnyol és kipellengérezni akar. „kioktatja a tudatlan emberiséget”, hogy Raffay eretnekségben szenved, mert a praexistencializmust tanítja a tradiciánizmus helyett. Hála Istennek, hogy ma már nincsenek autodafék, mert — horribile dictu — még Hornyánszky lenne az igazhívőség eldöntésénél a főmquízitor! Jobb lett volna ha a kritikus ezzel elő nem hozakodik, mert „ez a világra szóló fölfedezés” is csak visszafelé süllhet el. A tradiciánizmus, praexistencializmus és creatianizmus oly subtilis és alárendelt dogmatikai okoskodások, melyek sem a szöszéken, sem az egyházi életben egyáltalában nem szerepelnek s annak eldöntésében, hogy kicsoda az egyháziisan gondolkozó, buzgó és kegyes evangéliumi hívő, absolute semmi jelentőségük nincs. Ezt magának Hornyánszkyknak kellene tudni a legjobban. Szerényen jegyzem meg, hogy támadni csak olyan talajról szabad és illik, ahol magunk is erősen és biztosan állunk. Mikor Hornyánszky a dogmatika. recte: az igazhívőség talajáról támad, — a levegőben lebeg. Nála a dogmatika keményebb és pietas nélkülibb kritikusra nem igen található, s amikor ő magának dogmatikai felfogás és előadás tekintetében megköveteli a szabadságot, másokat meggyőződéséért a hívők közül kiközösíteni ne akarjon, mert ez — legalább is furesa.

De ez még mind hagyján. Hornyánszky kritikájában jelen szakasznál Raffayról, aki elvégre is theologiai tanár, budapesti lelkész, egyetemes egyházunknak is igen tiszteletre méltó, szorgalmas, munkás tagja, per „ez az úr” beszél (ez az úr 1910-ben a lógosról írt theol. tanári dolgozatot). Hogy hova fajulhat el a „tudományos” kritika még egy theol. akad. tanár kezében is, íme itt a szomorú bizonyosság, s hogy az ilyen kitétel kire nézve lealázó azt a jó izlésű s józan gondolkodású olvasóközönségre bizom. Egy a tudományosság követelményeivel fellépő bírálatban szabad-e a gyűlölet ilyen nyilvánvaló szavait használni: feltálat, felületes könnyelmű tákolmány, a görög nyelvben való gyöngeség jámborsága, koraszülött tudományos eredmény, csődöt mondott a tudománya, mindennemű tudás tekintetében való szegénység és nyomorúság, stb.

Legkevésbé sem imponál Hornyánszky azon bátorsága, melylyel legutóbb a püspöktől kezdve mindenkit

és minden erkölcsi testületet lecsepül, aki élni mer, hanem igenis határozottan tiltakozunk a hang és mód ellen, amelylyel itélkezni akar. Ezt a hangot és haremódot evang. egyházunk közéletébe bevinni az igazság keresése helyett a szenvedélyeket felkorbácsolni, egyenesen megbocsáthatatlan *bűn*.

Egy ily nagyszabású és uttörő munka bírálatánál nem a sajtóhibák kipécézése a legelső feladat, hanem annak eldöntése: megfelel-e a munka tartalmilag, a kidolgozás irányát, komolyságát, az elrendezést, az építő szempontot illetően a célnak, amiért íratott? Aki figyelemmel és elfogulatlanul olvassa el a könyvet, mással, mint igennel, nem felelhet s csak elismeréssel adózhat a jó munkát végző szerzőnek. A cél építő szempontból magyarázni az új-testamentumot a művelt közönség számára. A művelt olvasó megtalál mindent a magyarázatokban, ami az evangéliumot érthetővé, érdekessé és élvezetessé teszi, ami sajátos gondolkodását közelebb hozza a biblia szelleméhez, úgy, hogy benne nem a regnult idők vallásos színezetű de valótlán hagyományainak lerakódását, nem is a természettudományok ellenségét látja, hanem az örökké érvényes vallási és erkölcsi, sőt a mai elégedetlenkedő s vajdó világot is egyedül megváltó szociális igazságok és elvek kincses bányáját. Lelki békességet és megnyugvást találhat a reá nevezé eddig észével össze nem egyeztetetőknek s így képtelenségnek, üres mesének tartott csodás események és jelenségek magyarázataiban, amelyekből megértheti, hogy nem a korpézetek s nem a kortörténelmileg érthető forma, hanem a bennük megnyilatkozó isteni gondviselés, Jézus megváltói szeretete, a vallási erkölcsi és szociális *igazság* a lényeg. A hit és tudásnak, a biblicitás és a XX. század felvilágosultságának harmónikus megegyeztetése és érvényre juttatása a magyarázatokban, oly érdeme már magában is a műnek, hogy mellette minden kiesínyeskedésnek el kell törpülnie.

A bevezetésben az új-szövetség mivoltát, az új-szövetség történeti könyveit ismerteti, közben kitér a synoptikus kérdésre, közli a synoptikus evangéliumok közös anyagát, majd az eltérő részeket. Ismertetésiben rövid, világos és szabatos. Nem nyújt sem többet, sem kevesebbet, mint amennyi egy művelt laikusnak az új-szövetség megismeréséhez szüksége van, vezető elvei itt a népiesség, a pietas és a tudományosság. Ugyanezek az elvek vezérlik a magyarázatokban is, amelyek nagy szeretettel és építő modorban vannak írva. A kortörténeti fejtegetésekre is nagy gondot fordít és ez is a munka egyik kiváló érdeme.

Ami a fordítást illeti, határozottan jobb, mint a revidált Máté, amelyben még mindig ott diszeleg egyebek között a szarvashiba 28₉-ben: „megkeresztelvény őket az Atyának, Fiúnak és Szent-Léleknek nevében.” Raffay az első, aki helyesen fordítja: „névébe”. Ugyancsak régi hibát javít 3₃-ban: „kiáltónak szava a pusztában”, ez a helyes és nem „kiáltó szó”. Nagyon kifejező 4₁ fordítása: „nemcsak kenyéren él meg az ember” stb. Lefordítja a magyar nép előtt teljesen ismeretlen ráka szót, nemkülönben a mamont is. A régi fordításoknál összehasonlíthatatlanul jobb, mert helyes az 5₂₀, 40, 6₅, 14, 7₂₅, 27 stb., stb. fordítása. A moichevo, baptisma, paradidomi, periasmos stb. szavakat igazi jelentésükben használta az eddigi helytelen fordításokkal szemben. Fordítása nem egy helyütt az emelkedettséggé fokozódik, mint pl. a Jézus megkereszteléséről szóló szakaszban. Több bíráló kifogásolja szerzővel szemben az ósdi formák, az elbeszélő mult, a -ván, -vén stb. használatát.

Nagyon nehéz kérdés. Vajthay Bálint az ifjú írói generáció nyelvújító törekvéseit is szívesen látná a magyar biblia nyelvezetében, (veszedelmes I. Kámory fordítását!), míg egy más ismertető pálcát tör a biblia nyelvezetének régies színezete mellett: művezi archaismusokkal kell a fordítónak dolgoznia. Nem szabad a régiből nagyon is eltávozva a modern nyelv kijózanító hatása alá hozni a régi nehezkesebb, misztikusabb nyelv formában élővé lett benyomásainkat s képzeleteinket. Szóval, amit az egyik kifogásol, azt a másik erénynek mondja. A közvélemény erre vonatkozólag még nem alakult ki teljesen, jó ideig a fordító egyéni ízlése, magyar nyelvi érzéke lesz itt is az irányadó.

Természetes, hogy a munkában, mint minden emberi alkotásban, vannak hibák is, vannak a fordításban. Amint a fordítás kiválóságaiból, úgy hibáiból is megemlítünk néhányat. 5₇ irgalmasok = szánakozók, könyörülők (az irgalomban a megbocsájtás, elengedés gondolata rejlik, egyedül Istenre vonatkoztatható). Különböznék is ez a jelentése. 8₆ = szerencsés lett volna feloldva fordítani, míg 12₃₄-ben a feloldás nem sikerült. 9₁₈ igen nehezkés. 9₃₁ elhírelték = elterjesztették a híret. 40₁₆ visszásság nélkül való galambot nem ismer a magyar ember, akeraios = hamisság nélkül való, ártatlan. 13₁₅ ellustult szív, ezt a kifejezést épp úgy nem érti meg a laikus, mint a megkövéredett szívet. 24₃ az Olajfák hegyére ül = leült az olajfák hegyén, az „epi” ezt is kifejezi. 7₃₋₅-ben adelfost egyszer testvérrel, kétszer atyáival fordítja. 18₂₀ összejönnek az én nevembe, a fordítás szószerinti, helyes, de a magyar nem adja vissza az eredetit, talán jobb lett volna itt „nevemre”. A magyarázatban a szerző nem tér ki rá s a Jézus nevében való összejövetelről beszél. 21₁₆ kiseddek és csecsemők szájából újítom meg a magasztalást, nem jó, katartizo (jasad) = ansichten (gründen), itt: sich bereiten. Az ilyesféle kifejezések: össze voltak gyülekezve, meddig kell még titeket elszüvenednelek, vessel horgot, igazoltatol, kárhoztatol, kóstol stb. nem magyarosak. Az idegen nevek átírásában való következetlenséget és a sok sajtóhibát el kell ismernünk. Úgy látszik szerzőnek nem volt már kellő ideje, hogy a végső simítás munkáját elvégezhesse, amikor a kifogásolt apróhibák kétségek kivül kimaradtak volna a könyvből.

Mindez azonban a munka igazi értékére nézve lerontó hatással nem lehet. Megadtuk az érdemnek ami az érdemé, a bírálatnak ami a bírálaté. Végeredményben is azt mondhatjuk, szerző lelkiismeretes, becsületes, jó munkát végzett, szorgalommal és nagy szeretettel dolgozott, szívből szívhez, hitből hithez szólott. A Luther Társaság nagy mulasztást követne el, ha az anyagiakban megerősödve, a többi kötetek megjelenését lehetővé nem tenné. Különböznék vegye kiki kezébe a munkát, olvassa el elfogulatlanul s maga fogja Raffaynak megadni az elégtételt, kinek érdemes munkájáért nem kipellengérezéssel, hanem csak elismeréssel és hálával tartozunk!

Spectator.

Raffay Sándor kezéből kikerült tudományos munka bírálatának lapunk 5. számában — habár ez a célon túllőtt is — Hornyánszky képviselőtében helyt adtunk. Éppen úgy helyt kellett adnunk *Spectator* védelmének, ki Raffay Magyarázatos Újtestamentumát jeles készületségről tanuskodó bírálatával az őt megillető nívóra visszahelyezte. A tudományos alapon adott elégtételnek örvendünk, mert érezzük azt, hogy theologiai irodalmunk kevés mivelőit nem kivégezni, de jutalmazni volna kötelességünk.

Szerk.

B E L É L E T .

A dunántúli ág. h. ev. egyházkerületnek, a kemenesaljai ev. esperességnek és a nemesdömölki ev. egyháznak közös ünnepe.

Impozáns és minden ízében lélekemelő ünnepet ült a nemesdömölki artikuláris templomban okt. hó 29-én a dunántúli ág. h. ev. egyházkerület, a kemenesaljai esperességgel és a nemesdömölki ág. h. ev. gyülekezettel karöltve.

Ekkor leplezte le Gyurátz Ferenc püspök a hitükért sokat szenvedett, de mindvégig rendületlen kitartást tanúsított kiváló egyháznagyoknak, ostfíasszonyfalvai Ostffy Mihálynak (1680–1751), a dunántúli ág. h. ev. egyházkerület legelső felügyelőjének és koltai Vidos Miklósnak, a kemenesaljai ág. h. ev. egyházmegye első felügyelőjének emlékére a nemesdömölki artikuláris templom falában elhelyezett emléktáblát.

Aki ezen ünnepélyre összegyülekezett, a díszes község sorain végignézett, nemcsak Kemenesaljának, hanem még tavolabb vidékeknek színét-javát, egyháztörténelmünk lapjairól is eléggé ismert kiváló alakoknak késő unokáit, bennük sok ma is élő kiváló protestáns családnak képviselőit látthatta maga előtt.

Hogy csak kevesek nevét említsük a díszes nevek közül, ott voltak az ünnepelt nagy elődök vérbeli lezszármazói: koltai Vidos József nagybirtokos és annak fiai, ifj. koltai Vidos József huszárfőhadnagy és koltai Vidos Aladár buszárfőhadnagy es. és kir. kamarások, koltai Vidos Elek nyug. altábornagy, koltai Vidos Benő, Vidos Dániel, Vidos József (Szentivánfa), dr. Ostffy Lajos orsz. gyűlési képviselő családjuk többi tagjaival; az egyházkerületnek és az egyházmegyének képviselőiben egyházasberzsényi Berzsényi Jenő voltorsz. gyűlési képviselő és Varga Gyula esperes; az említettek kivül az egyházkerület kiküldötteiképen: egyházasberzsényi Berzsényi Dezső, dukai Takách Ferenc es. és kir. kamarás, Veöreös István, szentmártoni Radó Lajos nagybirtokosok és Mohácsy Lajos lelkész, Bancsó Antal theol. akad. igazgató, dr. Rác Ottó kir. törvényszéki bíró és Gecsányi Gusztáv liceumi igazgató, mint a soproni főiskola kiküldöttei. De jelen volt Kemenesaljának egész intelligenciája, lelkészei és tanítói, valamint a hiveknek ezrei közelről és távolról.

Délelőtt 10 órakor vonult be az ősi templomba Gyurátz Ferenc püspök, a lelkészeknek és a díszmagyarba öltözött világi uraknak kíséretében, melynek erre már minden helyét úgy betöltötte a megjelent sokaság, hogy nagy része be sem fért oda. Az első ének elhangzása után Nagy Sándor nemesdömölki lelkész mondott az oltár előtt imát és szent ígéket olvasott; majd Varga Gyula kemenesaljai esperes avatta fel és adta át rendeltetésének a gyülekezetnek ujonnan készült orgonáját, szép szavak kíséretében, azon hő kívánattal, hogy annak hangja indítsa a hiveknek seregét Istenbe vetett hitre, bizalomra és az ősök dicső példájának követésére.

Ezután lépett az oltár elé a gyülekezet lelkészének és segédlelkészének kíséretében Gyurátz Ferenc püspök, és a lélekemelő ünnep tulajdonképeni okáról, a nemesen érző hithű elődokról szólva a tőle megszokott gyönyörű szavakkal visszavarázsolta a megjelenteknek lelki szeméi elé ama küzdelmes, részleteiben szomorú, de egészében dicsőségteljes időket, amikor az evangelium követőinek, a Krisztusi ige hirdetőinek börtön és rabbilincs volt jutalmul osztályrészük.

Visszavarázsolta az ünnepelteknek: Ostffy Mihálynak és Vidos Miklósnak emlékét; rámutatott szenvedésük okaira, küzdelmükre, hányattatásukra, egyházuk érdekében tett szolgálataikra, de rámutatott az általuk oly hűen szolgálta igaz ügynek, az evangelium örök igazságának és a belőle kiáradó Krisztusi igaz szeretetnek diadalára, mint amely egyházunknak éltető eleme, lélekadó napja volt mindenkor, mint amely eltörpítve, porba gázolva is felkél és az emberiséget boldogító hatalom lesz mindvégig.

Az örömmel és a meghatottságnak könnye csillogott a megjelenteknek szemében az ihletett ajkú főpásztornak beszéde alatt, melyet az egyház hitbuzgó bainokaiért, protestáns hitünk védőjéért mondott, szívből jövő, szívhez szóló buzgó imájával fejezett be.

Istentisztelet után diszülés volt az összesereglettek jelenlétében, amelyen a hálás elismerés szavaival jelentette a főpásztor, hogy az ünnepély által legközelebb érintett családoknak képviselői az egyházi ügyek terén mindig kiváló buzgóságot tanúsító koltói Vidos József és veje dr. Ostffy Lajos orszaggyűlési képviselő 600 K-ás alapítványt tettek a közzei felsőbb leányiskola céljaira. Ugyancsak a közzei felsőbb leányiskolára adott gróf Nitzky Ferencné 100, Anyos Lászlóné 100, Bárdossy Imréné 100, Berzsényi Dezső 100, Berzsényi Jenő 100, Veöreös István 100, Vidos Benő 50, Nagy Pál 100, Takách Ferencné 100, Nagy Dénes 100, Akóts István 100, Boda Józsefné 50, Szigethy Sándor 100, Bőjtös János 50 K-t. A templomi új orgona fenntartási és javítási költségeinek fedezésére pedig Péter Mihály 100 és Tugovics László 50 K-t adományozott.

Ime a dicső nagyoknak lelkes buzgalma századok mulva is gyújtó paráznak bizonyul egyházunk iránt való áldozatkészségre; ők életüket tették kockára, vagyonuknak nagy részét hozták áldozatul, adjuk mi is amink van, a szent ügy iránt való érdeklődést, de járuljunk hozzá tehetségünkhöz mérten javainkkal is, kulturális intézményeinknek felvirágoztatásához.

Egy lelki haszonnal eltöltött napnak kedves emlékével távozott a lélekemelő ünnepélyről mindenki, aki csak részt vett azon, peéig az artikuláris templom nem egyhamar látott falai között akkora embertömeget, mint október 29 én.

Az ünnepély után bankett volt, hol szebbnél-szebb felköszöntők hangzottak el, melyeknek sorát Gyurátz püspök nyitotta meg a legelső magyar emberre, a királyra mondott toasztjával, melyet a jelenlevők állva hallgattak meg.

Véssey Sándor, a dunántúli egyházkerület érdekében gazdag felügyelője, aki betegsége miatt kénytelen volt távolmaradni, táviratban üdvözölte az összeseregletteket, amit a vendégkoszorú szintén megleghangú távirattal viszonzott.

Berzsényi Jenő, volt orsz. gyűlési képviselő a püspököt köszönti, úgyis mint a kerületi felügyelő helyettese, úgyis mint a kemenesaljai egyházmegye felügyelője. A katolikus egyház képviselőiben megjelent Hollósy Rupert dömölki apát, felköszöntőjében a krisztusi szeretet terjesztőjét, a felekezeti béke ápolóját, Gyurátz püspököt éltette.

Berzsényi Dezső Véssey egyházkerületi felügyelőre, Nagy Sándor dömölki lelkész az ünnepelt családok jelenlevő tagjaira, Károlyi Endre a tanárookra és tanítóokra, Bancsó Antal a nemesdömölki gyülekezetre, dr. Ostffy Lajos pedig a hitbuzgó ősöknek *elvű* utódaira emelt poharat.

Sokáig volt együtt az illusztris társaság, majd a remek őszi időben sétára indult a városban, míg végre

délután 6 óraker a pályaudvaron szivélyes búcsút vevén hazautazó szeretett főpásztorától, egy felejthetetlen nap kedves emlékével oszlott széjjel.

Nagy István, segédlelkész.

Lelkészválasztások. A nagykürtösi ev. egyház lelkészeül *Kardos Béla* volt losonci hitoktató segédlelkészt választotta. — A császkói gyülekezet pedig *Vieszt Károly* nyitrai segédlelkészt hívta meg az Úr szőlőjének munkásául. — A málnapataki ev. egyház lelkészeül közlekedéssel *Trokan Sándor* salgótarjáni hitoktatót választotta meg. Munkálkodásukat koronazza sikerrel a Mindenható.

Lelkész-iktatás. A szomolnoki (Szepes m.) új lelkészt, *Tinschmidt Sándort* ünnepélyesen nov. 12 én fogja beiktatni Gura Jenő egyházmegyei jegyző, mint főesperes helyettese.

Reformációi emlékünnepek. A rozsnói ág. h. ev. főgimnázium kegyeletes módon megünnepelte a reformáció 394. évforduló napját. Reggel 8 óraker az ifjuság az egész tanári karral az Úr szent vacsorájához járult, utána pedig részt vett a gyülekezet ünnepi istentiszteletén. Este az ifjusági gyámintézet Szkalos Emil vallástanárszakavatott rendezése mellett sikerült emlékünnepejt tartott. — A budapesti *Bethlen Gábor Kör* október 31-én este 6 óraker előkelő közönség jelenlétében tartotta reformációi emlékünnepejt a ref. főgimnázium dísztermében. (A termet az előkelő közönség zúfolásig megtöltötte. A protestáns világ notabilitásai közül ott voltak: Baksa Lajos dr. konventi előadó, Kaczián János főesperes, Marton Lajos és Veress Jenő teológiai tanárok stb.) Az emlékünnepejt közének és Koroknay István imája vezette be. A programmi többi pontja is méltó volt arra, hogy a benső vallásos érzületet építse.

Főesperes választás. A sárosi ev. egyházmegye Hajdu János főesperese leköszönésével elrendelte az egyházmegyében a főesperes-választást. Az eperjesi és paloncai egyházak Korbély Géza eperjesi lelkészre adták szavazatukat.

Lelkészleköszönés. Melompatakon három hónappal ezelőtt installálták Fábry lelkészt, ki most leköszönt és elment káplánnak. Nem hagyhatjuk szó nélkül ezt az esetet, mert nézetünk szerint egyszerűen nem járja, hogy valaki oly rövid idő alatt ott hagyja azt a gyülekezetet, mely egyhangulag választotta és annyi költséget csinált magának. *R. F.*

Felügyelőleköszönés. A tátraaljai esperesség felügyelője Lersch Kornél szép állásáról leköszönt. Az esperesség értekezletet tartott Késmárkon és bizottság által felkéri a felügyelőt leköszönése visszavonására.

Pályázatok és hirdetések.

Káplánt keresek, fizetése 500 K, teljes ellátás. Az állás azonnal elfoglalható. Tót nyelv ismerete szükséges.

Nagyócsa, 1119 október 24.
3—3 *Bakay Péter, főesperes.*

Tót nyelvben jártas **káplánt** keresek. Fizetése 1000 K, butorozott lakás és kiszolgálás.

Szarvas, 1911. szeptember hó.
Placsó István, ág. h. ev. lelkész.

Pályázati hirdetés.

A nógrádi ág. h. ev. egyházmegye kötelékébe tartozó **bánki** egyházközség lelkészi állásra pályázat hirtettetik. — Az Istentiszteleti nyelv magyar és tót.

Jövedelem: 1. Négyszobás lakás megfelelő gazd. épületekkel és kerttel. 2. Az egyházközségből készpénz, gabona, fa, föld, rét és stoláris jövedelem 1318 29. 3. állami kiegészítés 281 08. K. 4. Lótartási átalány az államtól 123 K.

A szabályszerűen felszerelt pályázatok f. év nov. hó 25-ig alulírott főespereshez küldendők Nógrádszentpéterre u. p. Alsósztergály.

Láziban és Nógrádszentpéteren, 1911 okt. hó 26.

Beniczky Árpád
egyh. felügyelő.

2—2

Frenyó Gyula
főesperes.

Káplánt keresek, tót nyelv ismerete is szükséges. A kisegítő lelkészi funkciókon kívül főteendője 7—8 iskolában a hitoktatás. Javadalma 1300 K havi részletekben, továbbá egy kényelmesen butorozott szoba takarítással, fűtés, világítás.

Salgótarján, 1911. november hó.

Ruttkay Sándor, ev. lelkész.

Pályázat. A pilisi ev. egyház pályázatot hirdet a lemondás folytán megüresedett egyik *kántor-tanítói* állásra. Javadalom: 1000 K havi előleges részletekben az egyház pénztarából, 200 K lakpénz, ugyancsak a fenti pénztárból, 20 K korpótlék. Köteleessége: egy osztály önálló vezetése, a kántori teendőknek a többi hat tanítóval felváltva való végzése. Tannyelv: magyar, kántori nyelv: magyar, tót. A pályázatok 1911. nov. 22-ig alulírottához küldendők.

Pilis, 1911. nov. 6.

1—1

Jakabfi György, ev. lelkész.

Pályázat. A tiszolczi egyházközség lelkészi állomására pályázatot nyitnak oly közlés mellett, hogy az egyházközség elve a lelkészválasztási szabályrendelet 16 §-ában nyugvó jogával, megnevezett egy jelöltet a végből, hogy őt a pályázatra a főesperes külön felhívja.

A lelkészi állomással járó, nyugdíjba beszámított fizetés 3200 K. Az egyházközség nyelve tót.

A lelkészválasztási szabályrendelet 15. §-ának megfelelően felszerelendő pályázatok f. évi november hó 15-éig Rimaszombatba az alulírt főespereshez küldendők.

Rimaszombat, 1911. október 30.

Medveczky Sándor,
egyházm. felügyelő.

2—2

Gyürky Pál,
főesperes.

Pályázat. A szepesvárosi egyházmegyébe kebeleztetett **malompataki** evang. lelkészi állásra pályáztt hirtettetik. Az állás kongruás. A szolgálati nyelv német. A tiszai kerületi lelkészválasztási szabályrendelet szerint felszerelt pályázati kérvények f. évi dec. 3-ig alulírott főespereshez küldendők Leibitzra (Szepes m.).

Leibitz és Igló, 1911. nov. 8.

Münnich Kálmán,
egyházm. felügyelő.

2—1

Kübecher Albert,
főesperes.

TORONYÓRA

5—2

teljesen új és jó állapotban **jutányos áron eladó,** négy nagy számmutató táblával és mutatókkal együtt. Tudakozódní lehet a

Hosszafalu-fürészmezei ágostai hitv. evangélikus. egyháznál (Brassó megye).

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde és
vasharanglábgyár
Temesvár, Gyár-
város.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. — Különösen ajánlja saját találmányu

új modoru áflyukasz- foff harangjait,

melyek felső részükön a hagedűéhez hasonló 8 alakú nyílásokkal vannak ellátva s ezért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint a régi modorok. Ily szerkezetű 327

kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá forgatható vertvas koronákat, régi harangok ilyenekkel való újra szerelését és vertvas haranglábakat.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896. orsz kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve. 28—59.

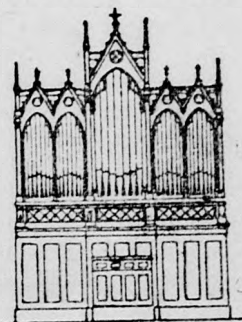
Orgonaépítési müintézet

Rieger Ottó

hazánk legnagyobb orgonájának (a király orgonájának a koronázási templomban) alkotója, villamos gépekkel berendezett cs. és kir udvari orgonagyára

Budapest VII, Garay-utca 48

Cs. és kir. udvari szállító, a Ferenc József-rend lovagja. A párisi, bécsi, stb. kiállításokon kitüntetve. — Kezefő fizetési feltételek mellett kiváló fízta légnyomású csőrendszerű (pneumatikai) tartós. nemeshangu orgonákat szállit. 38 év óta 1600 orgonát — köztük a király orgonáját amely mű 80 változatú és villanyerőre van berendezve — szállított. — Mindennemű orgonajavításokat és hangolásokat lelkiismeretes pontossággal teljesít

☒ Tervezeteket és mintarajzokat ☒
☒ kívánatra díjmentesen küld. ☒

pontos és
legjobb ☒ **ÓRÁK** 5 évi jófalás mellett!

Egyházi szentedények,

úrvacsora-kelyhek, keresztlő-kannák ☒ ☒ és medencék, borkancsók. ☒ ☒

Arany és ezüst ékszerek,

evő-eszközök, china-ezüst dísz tárgyak ☒ RÉSZLETFIZETÉSRE IS. ☒

Pontos
kiszol-
gálás!

Jufá-
nyos
árak!

POLGÁR KÁLMÁN

műórás és ékszerész, az ev. ref. egyházak szállítója

BUDAPEST, VII., Erzsébet-körut 29.

javításokra s vidéki megrendelésekre különös gondot fordítok. ☒ Árjegyzék 2000 rajzzal ingyen és bérmentve.

100—80